

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

612

URAIA

Muda: Saa 3

MAJIBU

Mwaka: 2021

Maelekezo

1. Karatasi hii ina sehemu A and B.
2. Jibu maswali yote.

maktaba.tetea.org

1. Kwa kutumia hoja nne, ainisha majukumu ya Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania.

Majukumu ya Serikali ni:

Kutoa huduma za kijamii: Serikali inahakikisha wananchi wanapata huduma kama afya, elimu, na maji safi, kama kujenga hospitali.

Kudumisha amani na usalama: Inalinda wananchi dhidi ya vitisho, kama kupitia jeshi na polisi kuzuia uhalifu.

Kutunga sheria: Serikali inatunga sheria zinazolinda haki za wananchi, kama sheria za kumudu watoto wapate elimu.

Kukuza uchumi: Inapanga mipango ya maendeleo, kama sera ya Kilimo Kwanza, ili kuimarisha uchumi wa nchi.

2. Fikiria umepangiwa kufundisha mada ndogo ya Haki za Raia kwa wanafunzi wa Darasa la Sita. Ni mambo gani utakayosisitiza juu ya umuhimu wa kuzingatia haki za raia katika Dola? Toa hoja nne.

Mambo ya kuisisitiza ni:

Kukuza usawa: Haki za raia, kama haki ya elimu, zinahakikisha kila mtu anapata fursa sawa bila ubaguzi.

Kudumisha amani: Kuzingatia haki za raia, kama haki ya kuishi, huzuia migogoro kwa kuhakikisha kila mtu anahisi anathaminiwa.

Kukuza maendeleo: Haki kama haki ya kumudu kazi inawapa watu fursa za kiuchumi, kama kufungua biashara, hivyo kukuza maendeleo.

Kuzuia ukandamizaji: Haki za raia, kama uhuru wa kujieleza, zinazuia serikali kuwakandamiza wananchi kwa kuwapa sauti.

3. Kwa kutumia hoja nne, bainisha mila zinazochangia kuenea kwa maambukizi ya UKIMWI katika jamii za Kitanzania.

Mila zinazochangia ni:

Ndoa za kumudu: Mila ya kumudu mke wa ndugu aliyefariki inaweza kueneza UKIMWI ikiwa mmoja wao ana virusi.

Tahitani: Mila ya kumudu watoto wa kike tohara isiyofanywa kwa usalama inaweza kusababisha maambukizi ya UKIMWI kupitia damu.

Ushirikiano wa ngono wa kimila: Mila kama “kumudu mke” katika baadhi ya jamii, ambapo mtu hushiriki ngono na mke wa mtu mwingine, inaweza kueneza UKIMWI.

Kukataa matibabu ya kisasa: Baadhi ya jamii zinapendelea tiba za kimila badala ya dawa za ARV, hivyo kuongeza hatari ya kueneza UKIMWI.

4. Eleza kwa kifupi umuhimu wa utalamu katika ukuaji wa uchumi nchi Tanzania. Toa hoja nne.

Umuhimu wa utalamu ni:

Kukuza viwanda: Wataalamu, kama wahandisi, wanasaidia kuanzisha viwanda, kama viwanda vya kusindika mazao, hivyo kukuza uchumi.

Kuboresha kilimo: Wataalamu wa kilimo wanafundisha wakulima mbinu za kisasa, kama kutumia mbolea, ili kuongeza uzalishaji.

Kuvutia uwekezaji: Utalamu, kama wa wataalamu wa fedha, unavutia wawekezaji wa nje kwa kuonyesha uwezo wa Tanzania.

Kukuza teknolojia: Wataalamu wa teknolojia wanasaidia kuanzisha teknolojia mpya, kama intaneti ya haraka, inayoweza biashara.

5. Kama mwalimu mkuu wa somo la Uraia, eleza kwa kifupi mambo manne ya kuzingatia katika kuhusisha Katibu ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na mada inayofundishwa.

Mambo ya kuzingatia ni:

Majukumu ya Katibu: Mwalimu anapaswa kuelezea majukumu ya Katibu, kama kusimamia utawala wa serikali, yanayohusiana na mada kama muundo wa serikali.

Uhusiano na mada: Anapaswa kuonyesha jinsi Katibu anavyohusiana na mada, kama jukumu lake katika kutekeleza sera za uchumi.

Mifano ya vitendo: Anapaswa kutoa mifano, kama jinsi Katibu anavyoshirikiana na Waziri Mkuu katika kusimamia wizara.

Kushirikisha wanafunzi: Anapaswa kuuliza maswali kama “Katibu anasaidiaje katika utawala?” ili kuwashirikisha wanafunzi.

6. Sini umuhimu wa Muhtasari wa somo la Uraia kwa mwalimu na mwanafunzi anayejifunza kwa vitendo? Toa hoja nne.

Umuhimu wa Muhtasari ni:

Kwa mwalimu: Unamudu mwalimu kupanga somo vizuri, kama kuweka wazi malengo ya kufundisha haki za raia.

Kwa mwalimu: Unasaidia mwalimu kufuatilia maendeleo, kama kuona kama wanafunzi wameelewa muundo wa serikali.

Kwa mwanafunzi: Unamudu mwanafunzi kuelewa mada kwa urahisi, kama kupitia muhtasari wa haki za binadamu.

Kwa mwanafunzi: Unasaidia mwanafunzi kukumbuka mada, kama kukumbuka majukumu ya Bunge kupitia muhtasari.

7. Fikiria umepangiwa yakofundisha somo la Uraia katika shule ya msingi baada ya yakohitimu mafunzo yako ya Ualimu. Ni mbinu zipi utakazotumia katika kufundishia na kujifunzia? Toa hoja nne.

Mbinu za kutumia ni:

Majadiliano: Nitawashirikisha wanafunzi katika majadiliano, kama kuuliza “Haki za raia zinasaidiaje jamii?” ili kukuza mawazo yao.

Hadithi: Nitasimulia hadithi, kama hadithi ya kiongozi mwadilifu, ili kufundisha maadili ya uongozi.

Michezo ya kuigiza: Nitawapa wanafunzi nafasi ya kuigiza, kama kuigiza kikao cha Bunge, ili kuelewa muundo wa serikali.

Maswali na majibu: Nitaauliza maswali rahisi, kama “Taja haki moja ya raia,” ili kupima uelewa wao na kuwashirikisha.

8. Kwa kutoa mifano, eleza dhana zifuatazo kama zinavyotumika katika azimio la kazi la somo la Uraia:

(a) Vitendo vya ufundishaji

(b) Vitendo vya ujifunzaji

(a) Vitendo vya ufundishaji:

Hivi ni vitendo vya mwalimu kufundisha, kama kuandika kwenye ubao muundo wa serikali ya Tanzania na kuelezea majukumu ya kila ngazi.

(b) Vitendo vya ujifunzaji:

Hivi ni vitendo vya wanafunzi kujifunza, kama kujadiliana katika vikundi kuhusu haki za raia na kuandika majibu yao kwenye karatasi.

9. Kuna umuhimu gani kwa mwalimu taraji kuchunga mwenendo wake anapokuwa katika mazingira ya ufundishaji wa muda mrefu? Toa hoja nne.

Umuhimu wa kuchunga mwenendo ni:

Kuwa mfano wa maadili: Mwalimu anapaswa kuonyesha maadili kama uaminifu, kama kufika darasani kwa wakati, ili wanafunzi waige.

Kukuza heshima: Mwenendo mzuri, kama kuwa na subira, unawafanya wanafunzi wamudu mwalimu heshima.

Kuzuia migogoro: Kuchunga mwenendo, kama kuepuka kumudu upendeleo, kunazuia migogoro na wazazi au wanafunzi.

Kukuza ufanisi: Mwenendo wa kitaaluma, kama kuandaa somo vizuri, unahakikisha wanafunzi wanajifunza kwa ufanisi.

10. Ni kwa namna gani tathmini endelevu hutofautiana na tathmini tuta?

Tathmini endelevu: Hufanyika kila siku wakati wa ufundishaji, kama kuuliza maswali darasani kuhusu haki za raia.

Tathmini tuta: Hufanyika mwisho wa kipindi, kama mtihani wa muhula unaopima uelewa wa muundo wa serikali.

11. Chambua vikwazo vitano dhidi ya utawala wa kidemokrasia katika nchi.

Vikwazo ni:

Rushwa: Rushwa inazuia utawala wa kidemokrasia kwa kumudu viongozi wafanye maamuzi yanayowapendelea wao badala ya wananchi.

Ukosefu wa elimu ya uraia: Wananchi wengi hawana uelewa wa haki zao, kama haki ya kupiga kura, hivyo wanakubali ukandamizaji.

Ukosefu wa uhuru wa vyombo vya habari: Serikali inaweza kuzuia vyombo vya habari, kama kufunga redio, hivyo kuzuia uwazi.

Ubaguzi wa kijinsia: Wanawake wengi hawapati nafasi za uongozi, kama kugombea uwakilishi wa bunge, hivyo kupunguza ushiriki.

Ukosefu wa uwajibikaji: Viongozi wengi hawawajibiki kwa wananchi, kama kushindwa kutekeleza ahadi za uchaguzi.

12. Fikiria umetuuliwa kumuwakilisha Mkuu wako wa shule kwenye kikao cha maadili katika Wilaya yenu. Ni hoja zipi utakazotumia kama njia zinazoweza kutumika kukuza maadili mema kwa jamii? Toa hoja tano.

Hoja za kukuza maadili ni:

Kutoa elimu ya uraia: Kufundisha jamii kuhusu maadili kama uaminifu kupitia semina za wilaya.

Kushirikisha viongozi wa dini: Viongozi wa dini wanaweza kuhubiri maadili kama upendo na heshima katika ibada.

Kuweka sheria kali: Serikali iweke sheria za kupambana na rushwa, kama kumudu adhabu kali kwa wafisadi.

Kutumia vyombo vya habari: Vyombo vya habari vinaweza kueneza ujumbe wa maadili, kama kutangaza vipindi vya maadili ya uongozi.

Kushirikisha familia: Wazazi wafundishe watoto maadili kama kushirikiana, kama kuwafundisha kusaidia wengine nyumbani.

13. Kwa kutumia hoja sita, eleza ni kwa namna gani Misingi wa Kutofungamana na Upande Wowote inaweza kusaidia Tanzania katika utekelezaji wa sera yake ya Mambo ya Nje.

Misingi ya Kutofungamana ni:

Kudumisha uhuru: Tanzania inaweza kufanya maamuzi yake bila kuingiliwa na mataifa makubwa, kama kushirikiana na nchi yoyote.

Kukuza ushirikiano: Inaruhusu Tanzania kushirikiana na nchi zote, kama kupata misaada kutoka China na Marekani.

Kuzuia migogoro: Inasaidia Tanzania kuepuka migogoro ya kimataifa, kama kutochagua upande katika vita vya Ukraine na Urusi.

Kuvutia uwekezaji: Inawavutia wawekezaji kutoka nchi mbalimbali, kama wawekezaji wa Uchina katika Bandari ya Dar es Salaam.

Kukuza amani: Inasaidia Tanzania kushiriki katika juhudi za amani za UN, kama kutuma wanajeshi wa amani.

Kukuza biashara: Inaruhusu Tanzania kufanya biashara na nchi zote, kama kuuza kahawa kwa nchi za Ulaya na Asia.

14. “Stadi ya kufuatwa, kuchungua na kutumia taarifa ni muhimu kwa mtu kwa raia mwenyewe.” Tetea kauli hii kwa kutoa hoja tano.

Kufanya maamuzi sahihi: Stadi hii inamudu raia kufanya maamuzi, kama kuchagua kiongozi bora kwa kuchungua ahadi zake.

Kushiriki katika demokrasia: Inamudu raia kushiriki, kama kupiga kura kwa kuelewa sera za wagombea.

Kupambana na rushwa: Inasaidia raia kuchungua tabia za viongozi, kama kuripoti rushwa kwa mamlaka.

Kukuza uelewa wa haki: Inamudu raia kuelewa haki zake, kama haki ya elimu, na kuzidai.

Kukuza maendeleo ya kibinafsi: Inasaidia raia kutumia taarifa, kama kutafuta fursa za elimu au kazi mtandaoni.

15. Kwa kutumia maarifa uliyopata katika mafunzo yako ya Ualimu, andaa andalio la somo kwa kuzingatia matumizi ya kiongozi cha mwalimu katika kufundishia somo la Uraia.

Andalio la Somo

Mada: Haki za Raia

Darasa: Sita

Muda: Dakika 40

Malengo:

Mwanafunzi aweze kueleza maana ya haki za raia.

Mwanafunzi aweze kutaja haki tatu za raia.

Hatua za Kufundishia:

Utangulizi (Dakika 5): Mwalimu ataanza kwa kuuliza, “Mnajua haki za raia ni nini?” ili kuwavutia wanafunzi. Ataelezea maana ya haki za raia kwa kifupi.

Shughuli za Kati (Dakika 25):

Mwalimu atatumia kiongozi cha mwalimu, kama chati iliyoandikwa haki za raia (kama haki ya elimu, afya, na kuishi), kuelezea kila haki.

Wanafunzi watashiriki katika majadiliano ya kikundi, wakiulizana “Haki hizi zinatusaidiaje?” na kuandika majibu yao.

Hitimisho (Dakika 10): Mwalimu atawapa wanafunzi maswali kama “Taja haki tatu za raia” ili kupima uelewa wao. Atawapongeza waliopofanya vizuri.

Rasilimali: Kiongozi cha mwalimu (chatu), karatasi, kalamu.

Tathmini: Kuangalia kama wanafunzi wanaweza kueleza maana ya haki za raia na kutaja mifano.

16. Kwa kutumia hoja tano, eleza namna za kufundishia na kujifunzia somo la Uraia zinazoweza kutunzwa.

Namna za kufundishia ni:

Majadiliano: Wanafunzi wanaweza kujadiliana kuhusu haki za raia, kama kuuliza “Haki ya elimu inasaidiaje?”

Michezo ya kuigiza: Wanafunzi wanaweza kuigiza kikao cha Bunge ili kuelewa muundo wa serikali.

Hadithi: Mwalimu anasimulia hadithi kuhusu kiongozi mwadilifu ili kufundisha maadili ya uongozi.

Ziara: Wanafunzi wanaweza kutembelea ofisi za serikali za mitaa ili kujifunza kuhusu utawala.

Maswali na majibu: Mwalimu anaweza kuuliza maswali kama “Taja majukumu ya serikali” ili kuwashirikisha wanafunzi.